

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יודית:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי גר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד. נשדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ב

פרשת ראה

א. קדושת לוי

פרק א' פסוק כו':

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה (יא, כו). לכאורה תיבת 'היום' אינו מובן. אך דידוע שהקב"ה מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית (נוסח ברכת 'יוצר אור'), שהוא יתברך נותן בכל יום בהירות חדש, ומשפיע חסדים חדשים, ואדם העובד שמו יתברך מקבל עליו בכל יום בהירות ושכל חדש מה שלא היה יודע אתמול. וזה שכתוב 'ראה אנכי נותן לפניכם היום', על דרך שאמרו חכמינו ז"ל (ע"י רש"י דברים כו, טז) 'היום' בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, רצה לומר בכל יום תקבל ברכה וחסד חדש:

או יש לומר, שהמפרשים דקדקו על הלשון 'אשר' תשמעו (יא, כו), שהיה לו לומר 'אם' תשמעון, כמו גבי 'אם' לא תשמעון (שם, כה).

ונראה, דידוע דברי חכמינו ז"ל (קידושין לט, ב) דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אבל יש שכר אחד שאדם מקבל אף בזה העולם, והוא ד'שכר מצוה מצוה' (אבות פ"ד משנה ב), רצה לומר דשכר של מצוה הוא המצוה גופא שעשה, דאין צריך יותר שכר, רק זה גופא שזוכה לעשות מצוה ועשה תענוג להבורא אין לך שכר יותר מזה. וזה שאמר הפסוק 'ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה', רצה לומר אפילו בעודכם חיים כשתעשו מצות הבורא תקבלו ברכה בזה העולם. ומפרש מהו הברכה, וזהו שאמר הפסוק 'את הברכה אשר תשמעון', זה גופא מה שאתם תשמעון לי ותעשו מצותי זה גופא יהיה הברכה, כי אין תענוג גדול יותר מזה, כנ"ל שכר מצוה מצוה, מה שאין כן גבי קללה חס ושלום דווקא 'אם' לא תשמעון, הוצרך לכתוב 'אם':

אלו

1. קטצ הראשון שאף כרשנו אלה לפנות-סנוניות, היס לק תשובה פסוטה לכך?
2. מהי תשובת כרשנו לקוסי שהצלה?
3. קטצ השני מצלה כרשנו קוסי אחה, מהו?
4. תוק כדי כק הוא מצלה נושא רציוני של מטרת קיום המצוות, הצצט מהי קוסייתו כאן?
5. היס או אין שכר למצוות, מתי והיכן?
6. מהי תשובתו לכף זה?
7. איך ככך מתפרש הקוסי הפשוני כאן?

ראה

ג. רש"ר הירש .

פרק יב' פסוקים ג'-ד' :

(ד) לא-העשון כן וגו'. כדרך שחובה עליכם לאבד כל זכר לאליליות, כן אסור לכם להשחית דבר הנושא או המבטא שם אלהים או המוקדש לשמו. הרי זו אזהרה למחוק את השם או למוחק אות אחת מן השם (עי' מכות כב ע"א). השמות שאינם נמחקין הם שבעה שמות עצם פרטיים: שם הויה, שם אדנות, אל, אלוה, אלהים, שדי, צבאות; וכן אסור למחוק את הנטפל לשם מאחריו כגון "כס" של "אלהים", "ך" של "אלהיך". כנגד זה מותר למחוק את הנטפל לשם מלפניו כגון "ל" של "להי", "ב" של "בה" וכדו'. שמות תואר כגון "הגדול הגבור והנורא" וכדו' אינם בכלל האיסור הזה (עי' שבועות לה ע"א). כמו כן ה"נוחך אבן אחד מן ההיכל ומן המזבח ומן העזרות" או השורף עצי קדשים עובר על האזהרה הזאת (ספרי כאן ועי' מכות כב ע"א), ונראה מן ההקשר שאיסור השחחת המקדש וקדשיו הוא עיקר עניינו של הפסוק הזה.

(ג) ונחתם וגו'. עליכם להשמיד את עקבות האליליות הניכרים בדרכי עבדת אלוהיה — מזבחתם, במסורותיה — מצבתם, ובאמונותיה התפלות — ואשריהם. ואשריהם תשרפון באש — אם האילן ניטע מתחילה לשם עבודה זרה. לעיל ז, ה נאמר "ואשריהם תגרעון", ומכאן שמוחר לקיים את הגזע, אלא ששם מדובר באילן שנטעו ולבסוף עבדו; באילן זה נאסרו רק הגידולים (ראה פי' שם פסוק כה). ואבדתם את-שם מן-המקום ההוא. אם המקום נקרא על שם עבודה זרה, יש "לכנות לה שם" לגנאי (עי' עבודה זרה מו ע"א).

שאלות

1. עבודה, מסורת ואמונה, שלו דרכים לקיום עבודה זרה, התוכל להסביר על ההבדל והמסקנות?
2. איך ומתי "מאבדים שם"?
3. מה בדיוק אסור לעשות?
4. כרשננו קובע שכל זה בצמצם מכוון למטרת מניעת השחחת המקדש, איך ולמה?

* * *

ג. אור החיים .

פרק יג' פסוק ה' :

אמר והנביא ההוא וגו' פרוש שרצה לנגד האמור יומת, וטעם המיתה אמר הכתוב פי דבר סרה על ה', והגם שלא הסית בפרוש לעבד עבודה זרה אף על פי כן מחיבו הכתוב על ששקר על ה' שנגבא דברים רעים פאלה, ומודיע ה' שנגבא קזו לא ינבא נביאו, והגם שינגבאו לומר לישאל לבטל איזו מצוה הוראת שעה, ונקא בשאר מצוות, אבל בעבודה זרה כל שהוא באסור, בין דבר שחייב עליו מיתה, ובין דבר שאינו חייב עליו מיתה לא יסכים ה' עליו לעשותו אפלו לפי שעה, ואם אמר פן נביא שקר ענה בה', וכן אמרו בספרי זו"ל פי דבר סרה שגבא לויף דבריו של הקב"ה ע"כ, ועל זיפכו הוא מת.

ואמרו ובו תדבקו ותבאר על דרך אומנם ז"ל (פתיחות ק"א): וכי אפשר לדבק בשכינה אלא שידבק בלומדי תורה שהם מרובה לשכינה וקאלו נדבק בו יתברך, וקאן צנה ה' שלא ידבק אלא בקרובי ה' וקדושי וילשלל בא שלא ידבק בקרובי עבודה זרה, ואם בא נביא ואמר במאמר ה' לעשות פן יומת הנביא ההוא. ואולי פי לזה נתפגן באמרו וקא האות והמופת לאמר גלכה אחרי אלהים אחרים ולא אמר גלכה ונעבדה אלהים אחרים לומר שחייבין גם אם לא יאמרו לעבד, והגם שגמר אמר ונעבדם, הפגנה בזה שסופו לומר ונעבדם ולעולם שיתחייב על כל פרטים שרשם ה' בפסוק אחרי ה' וגו', ולזה גמר

שאלות

1. איך אפשר ככל זאת להדבק בקב"ה?
2. מה זה: "מרכבה לשכינה"?
3. על מה יומת נביא הסקר אל אט לא ציווה לעבוד, ולמה?
4. "על זיפכו הוא את" מה פירושו?

* * *

ד. רבינו בחיי .

פרק יג' פסוק יד' :

(יד) צאו אנשים בני בליעל, לישון בדיעל' שלא יערה במהוציתו של הקב"ה⁹⁴, או בלי עול כלומר שאינו מסבד עול תורה אלא יפורק ממנו עול בלכות ימים⁹⁵. אנשים, דרשו רז"ל י: ולא נשים, וידדחו את יושבי עירם, ולא יושבי עיר אחרת, מכאן אמרו אינה בעיטת עיר הנדחת עד שיחרוה אנשים ועד שיהיו מדיחה מתוכה.

שאלות

1. שתי תשובות נותן כרשננו להסבר המלה: "בליעל", מה הן ומה ההבדל ביניהן?
2. שתי מציאות מוצא כרשננו בדבר אפשרות להכרזת עיר כנדחת, דאן זה מוביל?
3. מה הרציון של חז"ל, שמצוה זו היא תיאורטית בלבד וא"ל פעם לא התקיימה?

* * *

ראה

ה. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן .

פרק יד' פסוק כג' :

(כג) לַמַּעַן תִּלְמַד לַיְרָאָה¹⁸. כִּי בַמְּקוֹם הַנִּבְחָר לַמִּקְדָּשׁ¹⁹, יִהְיֶה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל לְהִבִּין וּלְהוֹרוֹת²⁰.

18. וקשה לרבינו, מה ענין אכילת מעשר אצל יראת שמים. 19. הוא "לפני ה' אלקיך", כאשר חייב להביא את המעשר לירושלים. 20. והמפגש הזה (ולא הפרשת המעשרות) הוא המביא לידי יראת שמים. והשוה בזה את לשונו הזהב של בעל ספר החינוך מצוה ש"ס וזה לשונו: משרשי המצוה (דיני מעשר בהמה) שהאל ב"ה בחר בעם ישראל, וחפץ למען צדקו להיות כולם עוסקי תורתו ויודעי שמו. ובחכמתו משכם בחכמה זו למען ילמדו יקחו מוסר, כי יודע אלקים שרוב בני אדם נמשכים אחר החומר הפחות, בשגם הוא בשר, ולא יתנו נפשם בעמל התורה ובעסקה תמיד. על כן סבב בתכונתו ונתן להם מקום שידעו הכל דברי תורתו על כל פנים. שאין ספק כי כל אדם נמשך לקבוע דירתו במקום שממונו שם. לכן בהעלות כל איש מעשר בקר וצאן שנה שנה במקום שעסק התורה והחכמה שם, והיא ירושלים,

ששם הסנהדרין יודעי דת ומביני מדע. וכמו כן נעלה לשם מעשר תבואתינו בארבע שני השמיטה, כמו שידוע שמעשר שני נאכל שם, וכן נטע רבעי שנאכל שם על כל פנים. אז ילך שם בעל הממון ללמוד תורה, או ישלח שם אחד מבניו שילמד שם, ויהא ניוון באותן פירות, ומתוך כך יהיה בכל בית ובית מכל ישראל איש חכם יודע התורה, אשר בחכמתו ילמד כל בית אביו, ובכן תמלא הארץ דעה את ה'. כי אם חכם לכד יהיה בעיר, או אפילו עשרה, יהיו הרבה מבני אדם שבעיר וכל שכן הנשים והילדים שלא יבואו לפניהם, כי אם פעם אחת בשנה. או אפילו ישמעו דבריהם פעם אחת בשבוע, ילכו לביתם וישליכו כל דברי החכם אחרי גיוס. אבל בהיות המלמד בכל בית ובית שוכן שם ערב ובוקר וצהרים, ויוהרים תמיד, אז יהיו כולם — אנשים ונשים וילדים — מוזהרין ועומדין, ולא ימצא ביניהם שום דבר חטא, ועל ידי זה יזכו למה שכתוב "ונתתי משכני בתוכם והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים".

אלוה

1. מה קושי מוצא פרשנו ואיך הוא מנסה להתמודד איתו?
2. מהו אותו "מפגש" המביא ליראת שמים?
3. פרשנו מביא את דברי בצל ספר החינוך, התוכף לחזור ולהסביר מה בצצט הוא מוסיף ומרחיב?
4. רציון "דמוקרטיזציה" של לימוד התורה צומד בקסיס פירוש זה, איך זה פועל למצאה?

* * *

1. ספר החינוך.

פרק טו' פסוק ב': תעז. שְׂרָא דְתַבְעַ חוּב שְׁעֲבָרָה עֲלֵי שְׂבִיעִית

וגם נמצא מזה — גדר חוק ויחזקה של ברנל להתרחק מאד מן הגזל ומן החמקה בכל אשר לרצנו, כי נשא קל-נחמר בנפשנו לאמר: "אפלו הלוייתיו כמוני והציע שנת השמטה—אמרה תורה: להשמיט ביד המלנה שלא לגזל ושללא לחמס משלו; לא כל-שפן שראוי לי להתרחק עד הקצה האחרון?" מדיני המצוה, מה-שאמרו וזכרונם לברכה (ערכין כה ב). שאין השביעית משמטת אלא בסופה, כשתשקע חמה בצרב ראש-השנה של מוצאי שביעית, שנאמר "מקץ שבע שנים", ומשמטת אפלו מלנה שבשטר שיש-בו אחריות נקטים; ואם טיים לו שדה (= קנע לו שדה מסוימת) בהלואתו— אינו משמט, בן קתב הרמב"ם וזכרנו לברכה;

לעזב החובות בשנת השמטה, ועל זה נאמר. נאשר יהנה לך את-אחיה משמט יריך; ונכפלה האנהרה בואת המצוה, שנאמר "ונה דבר השמטה שמוט כל-פעל משה ידו", ואמרו בתוספתא (= ברייתא בגטין לו ב): בשתי שמטות הקתוב מדבר: אחת שמטת קרקע נאחת שמטת כספים. קבר קתתי ב"משפטים" במצנת שמטת קרקעות, מה-שידעתי בשרש המצוה, ושמטת כספים גם בן אחר אותו הטעם נמשך, ללמד נפשנו במדות מצלות: כדת הנדיבות ועין טובה, ולקבץ בלבנו הפסחון הגדול בשם ברוך הוא, ואז תכשר נפשנו לקבל טוב מאת ארון הכלל בלול בברכה והרחמים.

אלוה

1. מה בדיוק המצוה כאן ובמה היא מנמיטת השדות?
2. "נדיבות, אין טובה וטחון בקמ"ה" של מידות מצולות אלה נלמדות ממצוה זו, התוכף להסביר ולהדגיש את ההבדל ביניהן?
3. למה זה מרחיק אותו מצלף?
4. מתי בדיוק חלה מצוה זו ולמה דוקא במוצאי זה?

* * *